

הרחבת הדעת

ביאורים ובירורים, הערות וצינונים להרחיב הדעת, במקצוע "יורה דעה הלכה"א"
ללומדי כולל "שערי דעה" במבצר הכוללים קרית יואל

אייר תשע"א

~ פתיחה להלכות מליחה ~

ללומדי הכולל "שערי דעה" במבצר הכוללים
גי אמור תשע"א לפ"ק

איסור דם ומקורה:

בתוה"ק (אחרי, יז פסוק י) ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם והכרתי אתה מקרב עמו: כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתי לכם על המזבח לכפר על נפשותיכם כי הדם הוא בנפש יכפר: על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל והגר הגר בתוכם לא יאכל דם.

כמ"כ הוכפלה איסור זה בתורה פעמים הרבה, ובגמ' (כריתות ד) מונה ח' פעמים מוזכר בתורה איסור דם, חמשה באזהרה ושלש כריתות, וילין שם לימודים שונים מכל הפסוקים.

טעם האיסור:

בפשטות הפסוק משמע שהדם נתן לנו ה' לאורקו על המזבח לכפר על נפשותינו והוא חלק ה' כמו חלב, ע"כ אסרו לנו אכילתו (ומב' שם).

והרמב"ם כתב (מור"כ פ"ג מ"ז), שהשכשים היו אוכלים דם כדי להתחבר אל השדים ולהנבא עתידות, והתורה רצה להרחיקנו מעניינים אלו לכן אסרו לנו באכילה רק לאורקו על המזבח ולהתכפר בו, וכמו הרחקה ממולך וע"ז. (וכע"ז כתב הרמב"ם לגבי קרבנות והרבה מצות).

והרמב"ן כתב עוד, שאין לבעל נפש לאכול נפש כי הנפשות כולן לקל, רק הבשר התיר שהוא לצורך האדם ובריאותו, ורק בזכות האדם ניצלו הבהמות בשעת המבול.

עוד כתב, כי ידוע שמן האוכל שהאדם אוכל נהנהו גוף האדם, ואם יאכל דם ישוב טבעו כטבע הבהמה הגסה והיו לאחדים, משא"כ הבשר שצריך עיכול במעי האדם, ע"כ אסר לנו אכילתו ואדרבה ציוה לנו ליתנו על המזבח לכפר על נפשתינו.

והחינוך (מ"ע קמ"ח) כתב ג"כ כן ועוד יותר, שמלבד זה שהדם הוא רע המזג יקנה בנפשו מידת אכזריות שיש בנפש הבהמה שתלוי בהדם, וכן האריך בזה באיסור חלב (מ"ע קמ"ז), וע"כ באוה"ח"ק (שם) שכתב כע"ז.

איסורו מן התורה או מדרבנן:

אף שמצינו בתורה הרבה איסורים על איסור דם, מ"מ לאו כל אפי שווין, והיינו דם בהמה חיה ועוף אסור מה"ת, (משא"כ דם דגים ואדם אסור רק מדרבנן משום מעיה, ודם ביצים נחלקו אי אסורו מה"ת - סי' ס"ז). ואף באלו יש נפק"מ דדם הנפש (שמקלה בשעת שחיטה) הוא בכרת, משא"כ דם התמצית וכן דם האברים אינו אלא בלאו.

בגמ' (מנחות כ"א) ילפינן מקרא דואני נתתי לכם על המזבח לכפר דאין חייבין אלא על דם הראוי לאורק ע"ג מזבח, וע"כ דם שבישלו או שמלחו אין אסורין מה"ת כיון שאין ראוי לאורק ע"ג המזבח ואיסורו רק מדרבנן (כן סובר התוס' חולין קט. ועוד הרבה פוסקים).

ויש חולקין בזה וסוברין דאסור מה"ת (רמב"ם מאכ"א פ"ט ה"ז, רש"י חולין שם ובדף קכ. וכ"כ הפלתי סק"א, **כנפי יונה**, **חמצי** כלל ל' ס"ט), מ"מ מסקנת רוב הפוסקים דדם שנתבשל בכלי ראשון אינו אלא מדרבנן (ועי' בי' סעיף י', טו"ז סק"ד, ש"ך סק"ב, פ"ח סק"א, פמ"ג בריש הפתיחה, ערו"ש סי' ס"ז, **זרכ"ת** סק"א), אמנם אין להקל בספקין כי אם היכא דאיתמר בפירוש כיון דעיקרו מן התורה (פמ"ג שם).

דם שלא פירש:

עוד קולא מצינו באיסור דם, שאינו נקרא דם ליאסר רק כשפירש כבר מתוך הבשר משא"כ כשהוא נבלע עדיין בבשר אז דינו כבש ולא כדם, ומותר לכתחילה לאכול בשר חי בלא מליחה (תוס' חולין י"ד).

אך כיון שרוצה לבשלו וע"י הבישול נפלט כל הדם לחוץ וחזר ונבלע ובכ"ה לא מהני מליחה להפליט הדם שנבלע ע"י כח הבישול, וע"כ צריך להפליט הדם משם קודם מליחה. ואם יש ששים בקדירה נגד הדם אז הכל שרי להמחבר, דמה שנפלט בטל בס' ומה שלא פירש לחוץ מותר, מ"מ צריך למלוח הבשר דאין מבטלין איסור לכתחילה (פמ"ג פתי' בסופו). ויש חולקין ע"ז וסברו דהא דאמרין דדם שלא פירש מותר היינו דוקא דם שלא פירש כלל ממקומו, משא"כ דם שפירש ממקומו למקום אחר אף שלא נפלט לחוץ הוי ג"כ דם שפירש ואסור, וכן קיי"ל באין הפסד מרובה (סי' ס"ט בהגה).

ברין מתיין לשלם!

ברין רחמנא דיהיב אוריין תליתא, תהלה לקל יתברך שזכינו להכנס בשנה השלישית מאז התחלנו ללמוד "שו"ע יורה דעה חלק א"י" במסגרת הכולל שערי דעה, וכבר זכינו ללמוד ה"ל בשר בחלב וה"ל תערובות, ועתה התחלנו המקצוע השלישית ה"ל מליחה, ומקצתן ה"ל טריפות, בה יתן ובה יוסיף שנזכה ללמוד וללמד בהתמדה רבה בדקא יאות ובדרך זה לקנות המקצוע בשלימות בכמות ובאיכות ונוכל לקבוע על יד, כל המקצוע של יו"ד חלק א'.

אם בחוקותי תלכו, מפרש **האזהרה"ק** (בדרך הראשון של המ"ב פשטים) דלכן קרא התורה לעמל התורה חוקה, לצד שיש בה מצוה אפילו ללמוד דברים שלמדם פעמיים וגי והם ידועים אצלו, כי הפין ה' בעסק התורה חוקה חקק, ותמצא שארז"ל כי למעם שילמוד האדם תורה בחשק תמיד גורה חכמתו יתברך שיהיה אדם לומד ושוכח עכ"ל, לכן הנני בזה לחוק ולורו אלו החברים שהתחילו לחזור ולעבור על ה"ל תערובות בסדר המיוחד דבר יום ביומו כדי שיחא מחודדים בפיהם בלי נגמון, ויקויים בהם המשך הפסוקים ונתתי נשמיכם בעתם וכו'.

ובפרט בעמדינו בחודש אייר אשר כידוע הנחנו רבותינו הק' לעסוק בתהלת הומן בלימוד "הלכה ותוספות" (הלכה משולב עם המקור מנ"י ותוס' - ע"י ב"י י"ן **מצולה** ו**ביש מנדלין**) והמעם כתב **המאור** ו**שמש** (שמיני) שבי"ט פסח יורד השפעות גדולות של בינה ודעת והצירוף של החודש אייר מסוגל להשכל ודעת בתוה"ק, וזה להם לאות אם הצליחו לקבל ההשפעות של השנה התורה של חג הפסח עיי"ש בדב"ח"ק.

ובאגרת הקודש של הגה"ק **המראה יחזקאל** (סי' ק"ד) מזכיר ג"כ ענין זה בשם רבו **הנהיג רמ"ם מרימאנוב זצ"ל** ואמר הטעם שבימים אלו חור עתניאל בן קנו בפלפול אותן הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה עיי"ש (אנ"י ידוע שמרן הנהיג **הדברי חיים** זצ"ל למד המכתב הלו ביומדיה ליד בעומר כשהדמעות נשרו מעיניו).

ובשער יששכר (חודש אייר א') מבאר שחודש אייר הוא נגד יששכר (עפ"י סדר הדגלים) עמוד התורה, ומפרש הפסוק וירא מנוחה כי טוב, שבאמת לימוד התורה לישב ולהיות בעיון הוא העבודה היותר גדולה, צ"ל יגיע ומצאת בניעה גדולה הפך והפוך בה עד אין חקר, עכ"ז אינה עבודת השדה של פרך לצאת ולנסוע רק אדרבה צריכה רק מנוחה ושמעתיא בעי צילותא דיעה צולה מיושבת, ע"כ נאמר וירא מנוחה כי טוב ואת הארז"ן כי נעמה, ארז"ן זו תושבע"פ שצריך יששכר לעסוק בה ולסלסל בה אין לך נעימות יותר מזה, רק צריך לחשות שכמו לסבול ולהנות בתמידות יום וליל עיי"ז שמתמידין וחוזרין מאה פעמים ואחד עובדין ומחלישין בה המים של שכחה וכו', והנה בחודש אייר שמסוגל להשכלת התורה ע"ד הצירוף יתהלה המתהלל השכל וידוע, ע"כ מיוחד חודש אייר ליששכר על סדר הדגלים, ובחודש הזה התחילו לשאת את המשכן לעבודת עבודה משה עכ"ל.

וכשם שנכנסו לחומן בשעה טובה ומוצלחת, כן נזכה לנצל חומן בעסק ויגיעה בתורה הקדושה, ולקבל התורה בחג השבועות הבעל"פ, ובמהרה נזכה לראות בבנין ציון וירושלים, אמן.

מתחילין ללמוד הל' מליחה

הנה מנהג העולם כשמתחילין בני נערים ללמוד פוסקים, מתחילין בהלכות מליחה ובשר בחלב, וי"ל הענין בזה, נודע שהתינוק קודם שנתרבה בו הדעת הוא כעסן גדול ואח"כ נתרבה בו התאוה רח"ל, ואלו הב' הם שכיחים תמיד בימי הבחורות, והנה לימוד הל' מליחה מסוגל להסיר הכעס כנודע שכעס בא מהכבד ממותרות הדמים ומלח טבעו להוציא הדם, אותיות חמ"ל היפך רוגז וכעס וכו', ולכן לכבד לא מועיל מליחה רק צלי, וכן לדם בעין לא מועיל מליחה כיון שיצא (הכעס) להתגלות צריך להעבירו מכל וכל וכו', והנה בב"ח רומז על תאוה וכו'. ומכש"כ כשמייגע האדם א"ע בפלפולא של תורה לבא על ידה להלכה ברורה עי"ז נשבת מהאדם רצינות הזרים ודעות המשובשות, יה"ר שנזכה להבין ולהשיכל בתורתנו הקדושה.

(אזור אליהו, לפד"ב)

זרוק מרה בתלמידים

במס' אבות תנן ולא הקפדן מלמד, ולכאז' צ"ע מהא דתנן זרוק מרה בתלמידים, אך י"ל דהנה למדנו (בשיעור הל' מריפות ס' מ"ב) דכשהכבד כועס המרה זורקות בו טפה להרגיעו (ובלא"ה היה נוטה למות ע"י הכעס שמבעיר הכבד כמו נחלת - ילקוט מעם לועז פ' נח דף רמ"ב), וז"פ זרוק מרה אל הכבד הכועס, בתלמידים, כשאתה לומד עם תלמידים, וכמו שנאמר ולא הקפדן מלמד.

(ברוך שאמר)

ב) דם משריק שריק, ר"ת מחדש דם שריק בשעת מליחה ואינו יכול ליכנס בבשר, משא"כ שאר איסורים שהם יותר שמנים ועבים נסרך יותר, והתוס' הקשה ע"ז (ק"ב).
ג) אגב דיפליט דם ידיה יפליט דם דאחרים - כבולעו כן פולטו, והיינו אף דבכל איסורים חתיכה שבלע איסור אי אפשר להפליטו משם דאין הגעלה באוכלין (סי ק"ו), מ"מ בדם שהוא שם בטבע חידש התורה שיוצא כולו ע"י מליחה, ע"כ אף אם נבלע שם דם אחר מבחוץ מ"מ כיון שיש שם דם של עצמו שאפשר לסוחטו לגמרי יפליט ג"כ ממה שבלע ממקרא (סו"ה).
אמנם כל קולות אלו אינו אלא לגבי דם פליטה, דהיינו דם הנפלט מהאברים ע"י כח המליחה משא"כ דם בעין (דהיינו דם שחית, דם התמצית, דם שבחלל הלב, ובחלל שאר אברים) כיון שהוא עב וחזק דינו כשאר איסורין ולא שייך בו כל קולות הנ"ל.
ודם שעל פני החתיכה (ע"י דוחקא דסכינא או שנסחט לחוץ קצת דם) נחלקו הראשונים אי דינו כדם בעין הנ"ל (כן סברי הסמ"ק, שעד"ז, מהר"י טרשיץ), והרבה ראשונים חולקין ע"ז. עכשיו לחזור לבאר טעמי ההדחה.

טעמי הדחה ראשונה:

א) **הרא"ה** - המלח אינו מפליט רק דם שנבלע בבשר ולא דם שנתייבש ע"פ הבשר, וע"כ חיישינן שלא ידח הבשר עד אחר גמר פליטת ציר (לא פלוג אטו בשר לאורחא - פמ"א), ואז יובלע הדם בבשר ושוב אי אפשר להוציאו משם כיון דליכא דם של עצמו.
ב) **סמ"ק** - להדיח הדם שעל פניו דינו כדם בעין ולא מהני לזה מליחה, ותיכף בתחלת מליחה יובלע בהבשר (דל"ש לגבי "שריק" רטוריד) ושוב אי אפשר להפליטו משם (דל"ש לגבי "אגב"). ולהני תרי טעמי פועל המליחה אף בלא ההדחה רק משום חשש צדדי צריכין להדיח הבשר, משא"כ לשאר טעמים.
ג) **הרשב"א** - ללחלח הבשר שיודבק בו המלח שיוכל להתחיל לפעול פעולת המליחה.
ד) **ר"ן** - לרכך פני הבשר שיהא בו כח להפליט הדם (ע"י פמ"א שאין זה טעם ה"א שבמרדכי).
ה) **י"א שבמרדכי** - לרכך עצם הבשר שיהא בו כח להפליט.
ו) **מרדכי** - להדיח הדם שע"פ הבשר דא"כ יתמלא המלח מהדם ולא יוכל להתחיל פעולת המליחה.
ז) **הרא"ש** - אם לא ידח לא יפליט כל הדם בשלימות (כיון שלא נתרך - מה"ש), וכיון שאין הבשר טריד לגמרי לפלוט יובלע הדם שפירש לתוך הבשר ועל דם שנבלע מבחוץ לא מהני מליחה. ולמעשה סמך להקל כסה"ת דאגב דיפליט דם ידיה יפליט דם דאחרים.
ונפק"מ הרבה יוצאין לדינא מכל אלו הטעמים, כגון אם מלח בלא הדחה תחלה, **להרא"ה** ידח עכשיו והכל מסודר, **להסמ"ק** נאסר תיכף, **להרא"ש** נאסר הבשר ואפשר לסמוך על **סו"ה** לחזור ולמלוחו שנית, **להר"ן והמרדכי** לא עשה ולא כלום וידיחנו וימלחנו. וכן אי צריך שריה חצי שעה או הדחה היטב סגי, הדחה מועטת אי מהני ואם צריך למולחו שנית, אי מהני ששים בבשר נגד הדם שע"פ, אם נתייבש אחר הדחה, חתך אחר הדחה, הדיח במים קרים, הדחה במי פירות אי מהני, ועוד ועוד (ע"י פמ"א פתי). ולהלכה: לכתחילה מחמירין בכל הטעמים (שם), ובדיעבד סמכין על טעם דם בעין (ש"י סק"ד), או על טעם ריכוך הבשר (ועק"א), או על טעם המלח יתמלא ממנו (מ"א סק"י). ע"כ דברנו בקצרה להבין ענין המליחה ואיסור דם, וטעמי ההדחה ראשונה, ותן לחכם ויחכם עוד.

פעולת המליחה:

בגמ' (חולין ק"ג) אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אי"כ מולחו יפה יפה ומדיוח יפה יפה. וזהו חידוש שלא מצינו בקרא ענין המליחה לקדירה, "ולא מצאו תחבולה להוציאו כי אם במלח שהוא שואב הדם ומייבש בטבע וכוחו רב ונכנס בבשר, ואפילו בחתיכה עבה ביותר יש כח להוציא הדם מתוך העובי, וכן הדבר ידוע ומנוסה שאם ימלח אדם חתיכה של בשר יפה כשיעור שנתנו חכמים למליחה ימצא טעם המלח בכל הבשר ואפילו בחתיכה גדולה של שור הפטוס" (ול' החינוך מ"ע קמ"ח). ובע"כ צריכין לומר דענין המליחה היה להם בקבלה איש מפי איש מהלכה למשה מסיני והלכתא גמירי לה דמליחה פועלת להוציא כל הדם ומתיר את הבשר לאכילה (סי' ערוה"ב וע"י דרכ"י סק"א).
אמנם נחוץ להבהיר שענין מליחה להפליט דם אין לזה שייכות עם ענין מליח כרותח שמפליט ומבלע כדי קליפה (כמבואר בסי' צ"א ס"ה ובסי' ק"ה ס"ט), אלא הוא ענין טבעי בפ"ע "דמליחה לקדירה אין תלוי ברתיחת המלח כלל רק דטבעו של מלח נגד הדם כך הוא למשוך הדם אצלו וכו', וכן הוא טבעו נגד הדם להבליע ומבלע אפילו בחתיכה עבה" (חיד"ד סק"א וכ"כ הפמ"ג בפתי' בד"ה גס).

כיצד סדר מליחה:

נעבור בקצרה סדר המליחה וההדחות (ואחר הלימוד נעבור באורך שי' האחרונים ולהלכה למעשה).

קודם המליחה צריכין להכין הבשר שיהיה ראוי למולחו והיינו שמסירין כל האברים הפנימיים הטמונים בתוך הצלעות ובחלל, חותכין כמה וורידין שמתאסף שם דם, חוטי הצוואר, ובסוף הכנפים ועוד (סי' ס"ה ס"ג), אח"כ צריכין להדיח הבשר ולשרותו במים לערך חצי שעה (ס"א מטעמים שזכיר להלן), מניחין הבשר ע"ג כלי מנוקב שיוכל הדם לירד (סעיף ט"ז), מולחין אותו יפה כולו מכל צדדיו (סעיף ד') ומונח כן עד שיעור שעה (סעיף ה'). אח"כ רוחצין אותו ומדיחין אותו כמה פעמים, והוכשר הבשר לאכילה.

הקדמה לדין הדחה ראשונה:

כאמור צריכין להדיח הבשר קודם מליחה, ומצינו בראשונים כמה טעמים להדחה זו וכמה נפק"מ ביניהם, אמנם בשורשן הם ב' מהלכים (ע"י בריש ט"ז סק"א), אי ההדחה נחוצה לצורך עצם המליחה, או רק להציל מדבר אחר שלא יאסר הבשר, ועד"ז נחלקין כל הטעמים. וטורם נזכיר כל הטעמים נקדים הקדמה אחת נחוצה לכל הל' מליחה.

מצינו כמה קולות באיסור דם שלא מצינו בשאר איסורים, (והטעם הוא דדם קלש בטבעו ועצם הדם מותר הוא עד שיפרוש לחוץ, ועוד דכאן חידשה התורה שהמציאות הוא שהדם נפלט לגמרי מן החתיכה משא"כ בשאר איסור שנבלע בהיתר), והיינו:

א) טריד לפלוט לא בלע, והיינו אף שכח המליחה הוא להבליע הדם בהחתיכה, מ"מ אם החתיכה פולט עכשיו, אז כיון שטריד לפלוט לא בלע, (ולרש"י דוקא בתחלת המליחה שפולט אז דם, ולתוס' אף במשך כל היום שפולט אז ציר כשר שמושך יב או כ"ד שעות).

ב) דם משריק שריק, ר"ת מחדש דם שריק בשעת מליחה ואינו יכול ליכנס בבשר, משא"כ שאר איסורים שהם יותר שמנים ועבים נסרך יותר, והתוס' הקשה ע"ז (ק"ב).
ג) אגב דיפליט דם ידיה יפליט דם דאחרים - כבולעו כן פולטו, והיינו אף דבכל איסורים חתיכה שבלע איסור אי אפשר להפליטו משם דאין הגעלה באוכלין (סי' ק"ו), מ"מ בדם שהוא שם בטבע חידש התורה שיוצא כולו ע"י מליחה, ע"כ אף אם נבלע שם דם אחר מבחוץ מ"מ כיון שיש שם דם של עצמו שאפשר לסוחטו לגמרי יפליט ג"כ ממה שבלע ממקרא (סו"ה).
אמנם כל קולות אלו אינו אלא לגבי דם פליטה, דהיינו דם הנפלט מהאברים ע"י כח המליחה משא"כ דם בעין (דהיינו דם שחית, דם התמצית, דם שבחלל הלב, ובחלל שאר אברים) כיון שהוא עב וחזק דינו כשאר איסורין ולא שייך בו כל קולות הנ"ל.
ודם שעל פני החתיכה (ע"י דוחקא דסכינא או שנסחט לחוץ קצת דם) נחלקו הראשונים אי דינו כדם בעין הנ"ל (כן סברי הסמ"ק, שעד"ז, מהר"י טרשיץ), והרבה ראשונים חולקין ע"ז. עכשיו לחזור לבאר טעמי ההדחה.

טעמי הדחה ראשונה:

א) **הרא"ה** - המלח אינו מפליט רק דם שנבלע בבשר ולא דם שנתייבש ע"פ הבשר, וע"כ חיישינן שלא ידח הבשר עד אחר גמר פליטת ציר (לא פלוג אטו בשר לאורחא - פמ"א), ואז יובלע הדם בבשר ושוב אי אפשר להוציאו משם כיון דליכא דם של עצמו.
ב) **סמ"ק** - להדיח הדם שעל פניו דינו כדם בעין ולא מהני לזה מליחה, ותיכף בתחלת מליחה יובלע בהבשר (דל"ש לגבי "שריק" רטוריד) ושוב אי אפשר להפליטו משם (דל"ש לגבי "אגב"). ולהני תרי טעמי פועל המליחה אף בלא ההדחה רק משום חשש צדדי צריכין להדיח הבשר, משא"כ לשאר טעמים.
ג) **הרשב"א** - ללחלח הבשר שיודבק בו המלח שיוכל להתחיל לפעול פעולת המליחה.
ד) **ר"ן** - לרכך פני הבשר שיהא בו כח להפליט הדם (ע"י פמ"א שאין זה טעם ה"א שבמרדכי).
ה) **י"א שבמרדכי** - לרכך עצם הבשר שיהא בו כח להפליט.
ו) **מרדכי** - להדיח הדם שע"פ הבשר דא"כ יתמלא המלח מהדם ולא יוכל להתחיל פעולת המליחה.
ז) **הרא"ש** - אם לא ידח לא יפליט כל הדם בשלימות (כיון שלא נתרך - מה"ש), וכיון שאין הבשר טריד לגמרי לפלוט יובלע הדם שפירש לתוך הבשר ועל דם שנבלע מבחוץ לא מהני מליחה. ולמעשה סמך להקל כסה"ת דאגב דיפליט דם ידיה יפליט דם דאחרים.
ונפק"מ הרבה יוצאין לדינא מכל אלו הטעמים, כגון אם מלח בלא הדחה תחלה, **להרא"ה** ידח עכשיו והכל מסודר, **להסמ"ק** נאסר תיכף, **להרא"ש** נאסר הבשר ואפשר לסמוך על **סו"ה** לחזור ולמלוחו שנית, **להר"ן והמרדכי** לא עשה ולא כלום וידיחנו וימלחנו. וכן אי צריך שריה חצי שעה או הדחה היטב סגי, הדחה מועטת אי מהני ואם צריך למולחו שנית, אי מהני ששים בבשר נגד הדם שע"פ, אם נתייבש אחר הדחה, חתך אחר הדחה, הדיח במים קרים, הדחה במי פירות אי מהני, ועוד ועוד (ע"י פמ"א פתי). ולהלכה: לכתחילה מחמירין בכל הטעמים (שם), ובדיעבד סמכין על טעם דם בעין (ש"י סק"ד), או על טעם ריכוך הבשר (ועק"א), או על טעם המלח יתמלא ממנו (מ"א סק"י). ע"כ דברנו בקצרה להבין ענין המליחה ואיסור דם, וטעמי ההדחה ראשונה, ותן לחכם ויחכם עוד.

~ קצירת האומ"ר ~

דברי השו"ע ונו"כ עם פסקי גדולי אחרונים באופן קצר וצח

~ ס' ס"ט ~

- סעיף א' -

צריך להדיח הבשר קודם המליחה (כדי שלא יתמלא המלח מדם, וכן להסיר הדם בעין שעליו, ועוד ה' טעמים - עי' פת"י ועוד). **לכתחילה ישרה חצי שעה** (רמ"א), במים פושרין (רעק"א, מ"ז ל"ר ה'), כדיעבד סגי בהדחה היטב, **וצריך הדחה אחר השרי'** (רמ"א), ואם נשרה יותר מחצי שעה אי"צ הדחה (מנ"י, ועי' שו"ת חשב האפוד ח"ב סי' י"ב).

אם ידעינן שדרך הטבחים להדיח היטב סגי (ש"ך, פת"ש), ולא סגי בהעברה בעלמא אבל אין צריך לשרותו בכלי (מה"ש א', וי"א שאי"צ שרי' כלל - מה"ש ב'), ואף אם נתייבש קצת מהטבח עד המליחה מותר (מ"ב). ואם הדם חם מהשחיטה סגי אף הדחה מועטת (ח"ב). י"א דהדחה על העור סגי לבשר (עי' ש"ג).

אחר השרי' ימתין מעט (דוקא - רשב"א) **שיטפטף המים מהבשר** (רמ"א). יש מתירין להדיח הבשר במי פירות (טו"ז וש"ך ס"ז, ועי' רע"א ופת"ש שם).

אם חתך הבשר אחר השרי', ידיחנו עוה"פ, ובלא"ה אסור אף כדיעבד (ובה"מ מותר דסמכין דהטעם משום ריכוך - רעק"א. או יתמלא מדם - ש"ג. ובהתך רק מעט מותר אף בלא ה"מ - שם). ודוקא שחתך בסכין אבל ביד או בשינייים אין איסור (ח"ג ובש"ג צ"ע).

אין להשתמש בכלי שמדיחין בו, ודיעבד מותר, ויבש צונן מותר אף לכת'. (ואף שאין דרכו להדיח - רעק"א). אין להדיח בכלי כשר (מ"ה).

שרה הבשר בכלי כ"ד שעה נאסר הכלי והבשר, ואם יש ס' הכל מותר (למולחו ולבשלו - אף בלא ס' (ש"ט ועי' מ"ז), טו"ז, וי"א רק לצלי - ש"ך סקס"א). **מ"מ מותר לשרות שם עוה"פ,** ואף אם שזה בשר כשר מע"ל אינו נאסר (ש"ך). ע"י כבוש נאסר הכלי כולו (ש"ח, ועי' צ"ח סק"ג, ק"ה טו"ז סק"א ובמ"ז שם).

הדיח הבשר במים קרים, ידיח עוה"פ. לא הדיח ונמלח ונתבשל כך, י"א דאסור באין הפ"מ (רעק"א, ויל"ע בשי' הפמ"ג).

הדיח הבשר כשהוא נקרש י"א דמותר דיעבד (שי"א), וי"א דאסור (ח"ה). ולכת' צריך להמתין שיהא נפשר, ולצורך גדול מפשירו בכלי שני (רמ"א ש"ד).

מלח הבשר כשהוא נקרש, לאחר הפשר ימליחנו עוה"פ, כדיעבד שזה שיעור מליחה אחר ההפשר כשר, אבל צירוף לא מהני (שי"א) וי"א דמהני (רעק"א). ואם רק מונח בקרח זמן רב אי דינו כנקרש, נחלקו הפוסקים (פת"ש ו').

מצא חתיכות קרח באמצעיתו לא מהני מליחה שנית (פת"ש), רק לחותכו, וטוב לצלותו (ח"ה).

בשר שנקרש ג' ימים קודם מליחה, אין לאוכלו רק ע"י צלי (ש"ס), וי"ח. ספק אי נקרש אסור (אם יש זמן שיקרוש, דעכשיו ספד"א הוא), אבל עד אחד וכן קטן נאמן (דל"ה איתחזק איסורא - שי"א).

- סעיף ב' -

נמלח הבשר בלא הדחה ראשונה יש אוסרין אף דיעבד, וכן עיקר, ובהפסד מרובה יש להקל להדיחו ולמולחו שנית (דסמכין אהרא"ש - דאף שפלט ובלע, (ואף במליחת צלי, משום א"ב, או משום דם שנפלט אף במליחה מועטת מ"ח, ח"ו) - מ"מ כבולעו כך פולטו, ולא ס"ל דהוי דם בעין - מ"ז). **ואף אם שזה שיעור מליחה ומולחו לקדירה** (דלא כב"ח ורש"ל) ובאין הפסד מרובה אסור אף אם לא שזה ומולחו לצלי (דלא כב"ח ורש"ל). **ויש מתירין לצלי אם לא שזה** (ש"ך), **ויש אוסרין** (טו"ז סי' ע"ו), ובמליחת צלי אין להתיר (שי"ג, ח"ז), ובצירוף שניהם יש לסמוך (שי"ג).

ואף שהש"ך מתיר לצלי מ"מ נחשב להפ"מ, וכן להטו"ז (כיון שאסור לצלי) - שכ"א (דלא כרעק"א, ח"י"ב).

נמלח הבשר אחר הדחה מועטת יש להקל אף בלא הדחה ומליחה שנית (מ"י, ח"ד) (דסמכין אטעם דמלח יתמלא מדם), וי"א דצריך הו"מ שנית (רעק"א, דסמכין אטעם דריכוך עיי"ש).

נמלח הבשר בלא הדחה כלל, והיה ס' נגד הדם (וסתמא ליכא - ש"ך) אינו נאסר, ומותר ע"י הו"מ שנית (מ"י, ח"ד, רעק"א), ויש מקילין (לבו"ש עפת"ש), ומ"מ קליפה בעי (רעק"א).

אף להסוברין דהוי דם בעין, אם נפל על אחרים, מותרים הם והוי כדם פליטה (דנמס ונתלחלח ואמרינן טריד ולא בלע - מי"א).

בעוף יש אומרים דדם שע"ג לא הוי דם בעין (רעק"א, סי' ע"ב ש"ד), והטעם דדם בעין הוי דוקא ע"י דוחקא דסכינא (טו"ז סק"י"ח), ובעוף אין חותכין.

- סעיף ג' -

לכתחילה אין למלוח רק במלח בינוני (כעין מלח שעושין מימי הים - טו"ז), ובדיעבד בין שמלח במלח גס (ולא הדק), בין שמלח במלח דק מותר (ש"ך), ואף לכתחילה מותר אם אין לו מלח אחר (רמ"א), ואף אם עכשיו יש לו אין צריך לחזור ולמולחו (שי"ז).

👉 **ביאור להמראי מקומות**

מ' - משבצות זהב. ש' - שפתי דעת.

ח' - חוות דעת.

אין להניח הבשר קודם ההדחה רק על מקומו המיוחד, וכמו"כ אין להניח מלח על מקום ההוא, (ואף בשר כשר אין להניח בסלים המיוחדים לירקות - מי"ב). בדיעבד שהיה שם מעט מלח אין חשש (מי"ב, ח"ח), אבל אם מצא שם מעט ציר והיה כלי שאין מנוקב הכל אסור (ח"ח).

- סעיף ד' -

ימלח הבשר בכל מקום (ובדיעבד נוהגין להקל, וי"א בה"מ דוקא - ש"כ להש"ך להרמ"א) **כשיעור שאינו נאכל מחמת מלחו** (דיעבד אסור), **ומלח מב' צדדין**, וכן כל דבר שיש לו חלול פתוח, ולכן נוהגין לבקוע העופות ולמולחן בלא הריאה (מט"ו, תוי"ט, יש"ש). כמו"כ נוהגין למלוח הקנוקנות מבפנים (טו"ז, ע"ב ס"ד), אטו מגולין או דהוי דם בעין (מי"ג).

בדיעבד שמלח רק מצד אחד יש מתירין (ואף שמלח רק חלק הלמטה מ"מ ע"י טבע המלח נפלט הכל - חיי"ט), **ויש אוסרין וכן המנהג, ובהפסד מרובה יש להקל אם נתבשל כבר, או אם לא נתבשל והוא בתוך שיעור מליחה** (כ"ד שעה - ש"ך, י"ב שעה - טו"ז ואף בלא הפ"מ) **יחזור וימלחנו** (מב' צדדין - רעק"א, מט"ו, או מצד אחד - הרמ"א, ח"כ), אבל אין להתיר בלא ה"מ לחתוך החלק שלא נמלח ולמלוחו בפ"ע (דאי אפשר לצמצם), וכן אין להתיר למלוח הכל עוה"פ, ויניח צד שלא נמלח למטה (דצריך קליפה ולא ידוע היכן - מט"ו, שכ"ג).

אם הודח י"א דלא מהני מליחה שנית (כ"ח ש"ך), **וי"א דמהני** (טו"ז), **וימלח ב' צדדין דוקא** (דאל"כ יבלע כיון דאין טרוד אף דלא נסתם - מט"ו, ח"ב).

מלח רק צלע אחד בעוף אסור אף דיעבד אם לא חזר ומלחו, (ובהודח אסור לחזור אף לטו"ז - מט"ו).

מלח עוף שלם סגור, יוציא הלב וכבד, והשאר מותר כמו בשר שנמלח מצ"א, והזפק נאסר ופולט בבישול (מנ"י, רעק"א, חו"ד), מ"מ לא אמרינן איסור דבוק (פת"ש ע"ה ד'), ויש חולקין ומתירין (מי"ג).

ואם נכבש כך בציר שיעור מליחה, בעי ס' נגד הלב וכבד ובני מעים, והבני מעים בולעין מדם העוף (דלא טריד), ונעשין נבילה (דל"א ככ"ק רק בצירוף טריד - מי"ג, חיי"ח).

מלח ע"ג העור שהיה נפוח אסור אף דיעבד (מ"ג, חיי"ח).

- סעיף ה' -

חתך הבשר אחר שיעור מליחתו **אין צריך לחזור ולמולחו במקום החתך** (ואף לרמב"ם שבסי"ט דסכין אינו מפליט - מט"ז) אבל הדחה במקום החתך צריך, אם חתך קודם הדחה ב' (חכ"א).

- סעיף ו' -

שיעור מליחה (מעיקר הדין - שכ"ו) **הוא י"ח מינוט, ואין לסמוך ע"ז רק בדיעבד שנבשל כבר** (ויש מקילין אף קודם בישול אם שהה יותר מחצי שעה - דגומ"ר, ועי' סי' ע"ו שיי"ד, פליתי כאן וערוה"ב

ועי' שו"ת ד"ח ח"ב אבע"ז סי' מ"ב) **או לצורך שבת וכבוד אורחים, אבל לכתחלה שיעור מליחה שעה** (רמ"א).

קודם בישול ימלחנו שנית אף שהודח כבר, וימלחנו בלא בשר אחר עמו (שכ"ו). ואף לקולא י"א דסומכין על שיעור שעה (עי' שלי"ה ונ'), וצ"ע (דרכ"ת שם סקס"ו).

כבוד אורחים שייך דוקא בחשובים ובני תורה, אבל לא עניים וקבצנים (סולמ"ג). לכת' אין להזמין חבריו ולסמוך על היתר של כבוד אורחים, ודיעבד יש מתירין (שם).

- סעיף ז' -

אחר המליחה צריך להדיח הבשר ב' פעמים, וקודם שמניחו בהכלי להדיח, צריך לשטוף הבשר או ינפץ מעליו המלח (מחבר), **וי"א דאף כשמדיחו ביד צריך להקדים שטיפה או ניפוך** (דס"ל דבעי ג' הדחות, ושטיפה או ניפוך חשיב כחדא - רמ"א להש"ך) ויש מצריכין תרואה שטיפה וניפוך (דאז נחשב להדחה א' - רמ"א לטו"ז), **וכשמדיחו בכלי בעי ג' הדחות** (אף אחר שטיפה או ניפוך - ש"ך תי' א'), וכשנותן מים הרבה תחלה מותר אף בלא שאו"נ (ש"ך תי' ב'), ויש מחמירין לכת' בזה - טו"ז (מי"ז).

מותר להדיח הבשר במי פירות, אף הדחה ראשונה (טו"ז ש"ך ועי' פת"ש), **וי"א דהדחה ראשונה אסור** (תו"ח, רעק"א). אבל הדחה מועטת שעושין קודם מליחה מועטת לצלי (סי' ע"ו ס"ב) מותר (ח"ט).

- סעיף ח' -

בדיעבד שלא הדיחו כלל אחר המליחה והניחו בכלי עם מים (אף מעט) **או ציר** (להמח' ס"כ ורמ"א חולק) **אינו נאסר** דהמים מבטלין כח הציר.

ואף לגבי שאר איסורין אמרינן הדין דמים מבטלין (כגון שהניחו בכלי טריפה או חמץ בפסח - רמ"א), וי"א דבאיסורי משהו ל"א מים מבטלין (צ"צ, שלי"א), וי"א דדוקא מים מבטל אבל חלב לא (שם), וי"א דאף חלב מבטל (אם מכסה כל הבשר - צ"א חיי"א).

ואם לא שהה בכלי רק זמן מועט ג"כ אינו נאסר אף שהכלי ריקן, ואם נראה ציר בכלי נאסר כ"ק (ש"ך, שלי"ב), ואם יש לכלוך חלב נאסר כולו (שלי"ג), אבל תבשיל של חלב, שהחלב בלוע בו (מי"ח) אין אסור (רש"ל, טו"ז).

- סעיף ט' -

בשר שנמלח ולא הודח ונתבשל כבר, אוסר עד ששים, וכל מה שבקדירה והבשר עצמו מצטרף, (ורש"ל אוסר דנ"ג בפע"א חוץ לרוטב (מי"ט), או דנ"ג במליחה (ח"י), וצ"ע דאין אוסר רק כ"ק (טו"ז ועי' רעק"א).

וצריך ס' נגד המלח והדם שעליו (דלא ידעינן כמה נפיק - ש"ל, או דנ"ג - ב"ח וטו"ז).

ובבשר עצמו מסתמא ליכא ס', רק בצירוף עוד בשר אחר

עמו (רמ"א), ולפעמים יש ס' (של"ו, מי"ט, כ"א, ח"י), וכן בשומן יש ס' (רעק"א), וכן **בשר יבש** (רמ"א).

נפל לכלי שני שהיס"ב נאסר (דמבליע הדם כיון שנמס המלח, אבל אינו מבשל ממש - של"ו, אמנם צריך הגעלה בכ"ר - תנ"ב מ"ז סוס"י), **ויש מקילין** (רש"ל וטו"ז, והש"ך בה"מ), ובמלח שלנו צ"ע להקל בה"מ (מכ"ג).

אבל בחומץ, מלח בתוך שיעור מליחתו, מלח מבשר טריפה, לכו"ע נאסר בכ"ש, (של"ו, של"ח, ח"י"ב).

והכלי צ"ע אי נאסר (מכ"ב, של"ו), וכל מה שבתוך הקדירה מצטרף (רעק"א דלא כשכ"ו).

מלח שמלחו בו פע"א אין למלוח בו פעם שנית, בדיעבד ידיחנו (חומרא בעלמא - רעק"א דלא כמנ"י) ויחזור וימלחנו (בפ"ע - ש"מ) **ואם נתבשל כבר מותר**.

סכין של חלב אב"י שחתך בו מלח, בע"ש וה"מ יש לצרף השיטה דמלח לא הוי חריף, והשיטה דלפעמים יש בבשר ס' נגד המלח, ובצירוף דנ"ט בר נ"ט והוי גם אב"י יש מקילין (פר"ח סי' צ"ו) ומותר, בכה"ג דוקא (מכ"א).

לא מהני הגעלה להמלח, ובוודאי לא מהני פחות מליבון קל (מכ"א).

בשמים שבלעו מבשמים של ע"ז, אעפ"כ אין אוסר אלא ע' ס' (מ"ט) והדבר צ"ע (צ"ח של"ב, שעה"ת ח"ב פ"ג), ויש להחמיר דלא מהני ס' (ק"ב ש"ג).

בשר שור חי שנפל לכ"ר שאינו על האש, אם הבשר לא נמלח, או נמלח והורח (מהרש"ל), **יש מתירין** (שד"ם שע"פ אינו נבלע, ואף שנבלע (רעק"א), מ"מ נפלט ע"י מליחה אח"כ - מכ"ג) - רא"ש, רי"ו, טו"ז, ואין לגעור בנזיפה במי שמיקל (מכ"ג). ואין להקל לכתחילה (דאנן קי"ל פי' ממקום למקום אסור - ח"י"א).

- סעיף י' -

הניח גוי הבשר בקדירה לאחר מליחה, ומסופק הישראל אי הורח אחר המליחה, נאמן הגוי במסיח לפי תומו (מחבר להבנת הרמ"א (דלא כש"ך), והרמ"א), והטעם דנאמן, דהוי רק איד"ר (דלא כשר"ע סי' פ"ז). ואף דאיתחזק איסורא, מ"מ גוי אנקיות קפדי (ש"ך), או י"ל דלא הוי איתחזק איסורא (טו"ז), כיון דלא הוי איסור מחמת עצמו (חט"ו).

ואם יודע מנהג ישראל כ"ש דנאמן במסל"ת (דרגלים לדבר - נוב"י) באופן שמספר לאחרים שלא שאלוהו (אבל להבעה"ב לא - ויען יוסף ח"ד סי' כ"ד), - ש"ך, או שמספר באופן קישור דברים (טו"ז).

כמו כן מהני אם אחד בר דעת יוצא ונכנס שם (דמירתת), ודוקא בעבדו ושפחתו (שמ"ד, ש"ך) ודוקא כאן דלא מירתת ליגע (חט"ו), וי"א דאף בלא יוצא ונכנס מותר בעבדו ושפחתו (לחה"פ, יד"ב).

מיהו אם רואין שעובר על דבריו ואין מירתת, לא מהני יוצא ונכנס, וכן מסל"ת (רעק"א), וי"א דמסל"ת מהני (חט"ו).

קטן אינו נאמן לומר שהדירו (דאיתחזק איסורו, ואע"פ שבידו), ואשה נאמנת (שמ"ב ועי' לעיל ש"י"א).

נסתפק אי מלח הבשר ועכשיו נתבשל כבר יש מקילין כדין ספד"ר לקולא (טו"ז), ול"א דאיתחזק איסורא, דל"ה מחמת עצמו (חט"ו), או דעשוי להשתנות (שו"ת אבנ"צ סי' פ"א) ואף את"ל דהוי איתחזק, מ"מ יש לצרף דרוב פעמים מלחה (טו"ז, מכ"ד), ואף דתלוי במעשה מהני בדרבנן (יד"ב), או כיון דחובה עליו (אבנ"צ).

ואף דהוי ספק אי נעשה המעשה כלל, מ"מ אמרינן ביה ספד"ר לקולא (ק"י פת"ש כ'), אוי"ל דלזה מהני דרוב פעמים מלחה (אבנ"צ), והוי ספק השקול, וכמו"כ בלא רוב, בצירוף מסל"ת או אנקיותא קפדי (בספק הדחה) הוי ספק דרבנן השקול (מכ"ד, שמ"ב).

ויש חולקין ואוסרין (ש"ך), כיון דאיתחזק איסורא, ולא מהני ספד"ר, ועוד דהספק התחיל בשל תורה, ול"ש מסתמא מלחה, מדשכחה עסק גדול כזה, (נקוה"כ), ובהפ"מ ועש"ק יש לצדד להקל (מכ"ד).

אחד שקיבל בשר מחבירו עש"ק, ומסופק אי נמלח או לא, אין להתיר לאוכלו בלא שאלה מחבירו (מכ"ד).

נמצא חלב שומן יחד וספק אי נמלחו שניהן יחד, והשומן רוב, מותר (צ"צ, שמ"ג דלא כפר"ח).

ואם נמצא חלב ובשר (דהוי אינו מינו) באופן הנ"ל, יש מתירין ע"י קליפה (מטעם ס"ס - פליתי, חו"ד ח"י ל"ו), ויש אומרים כה"ג, ואף שלשתן יחד (ול"א רואין - צ"צ), ויש רוצין להתיר בכה"ג (שמ"ג, צ"ח ש"ח).

- סעיף י"א -

בשר שנתבשל בלא מליחה צריך ס' בקדירה נגד כל הבשר (דלא ידעינן, או חנ"ג לדידן - ש"ך שמ"ח). **והבשר עצמו מותר להמחבר** (דפי' ממקלמ"ק אין איסור לאחר מיתה - ש"ך סי' ע"ו, או דע"י בישול נפלט לגמרי לחוץ - טו"ז, מכ"ו). **ויש אוסרין** (דהרוב מבלבל הטעם והדם פירש, אבל ממהר לבלוע ל"ש כאן (ש"ך, שמ"ו) וי"א דשייך (טו"ז, ח"י"ז), וכאן שמא פע"א ל"ג באיסור דרבנן (שמ"ו, מכ"ח, ח"י"ז). **והמנהג להקל רק לצורך שבת או אורחים וכ"ש הפ"מ** (שמ"ד). וכ"ז שהקדירה היה יס"ב, ואף שהבשר לא היה (שד"ם, דלא כמנ"י).

הכנה האמיתי לחג השבועות

ועתה אם שמוע בישן (מחזר על תלמודך ששמעת)
תשמע בחדש (תתחכם להבין דברים חדשים מתוך
ישינים)

(סוכה מו.)

~ ניטל הלב ~

השערוני הגדולה בעולם התורה בדין ניטל הלב טריפה

(סי' מ' סעיף ה')

אחת מן המחלוקות הגדולות בין גדולי התורה והוראה, היה בלי ספק המחלוקת שנתהווה בקק האמבורג בנידון עוף שנמצא חסר לב המבואר בחלי טריפות (סי' מ' סה) - שנלמד עכשיו בשיעור הלי טריפות בסדר של אחציה - ע"כ דבר בעתו (קרי בעטו) מה טוב, לעבור בקצירת האומר על פרשתא דא.

אמרה שלא מצאת בה לב, ובא מעשה לפני התלמידים והטריפה מטעם ניטל הלב (שו"ע יו"ד סי' מ' ס"ה) יורנו המורה מה משפט התרנגולת.

והגאון **החכם צבי** ז"ל רבה של השלש קהלות אה"ו, כתב תשובה ברורה להתיר העוף ונימוקו עמו כיון שאי אפשר בשום אופן לחיות אפ"י רגע אחת בלי לב, וע"כ לומר שהלב נפל לארץ והחתול אכלו וכהשערת האם, והריבה אינה נאמנת נגד זה, ונעתיק מקצת לשונו (בתשובה סי' ע"ד):

תשובה, טועים כל האומרים כן (שהתרנגולת טריפה), כי דבר ברור הוא לכל אשר לבו לב חכם בקרבו ומוחו בקדקדו, שאי אפשר לשום נברא בעולם לחיות אפילו שעה אחת בלא לב ויהיה כאחד הבריא, ואי אפשר לצייר כלל מציאות ניטל הלב אלא שתכף אחר שחתכו הלב מן הבעל חי שחטוהו, ובמחמת חולי אי אפשר לומר שימס הלב ויתמקמק ולא יהיה מסוכן במדרגה התחתונה ויותר גרועה שבמסוכנת, וזאת התרנגולת שלא היתה מסוכנת ולא חולנית אדרבה שמינה ובריאה וטובה ושלמה בכל חושיה ואין בה שום רשע מסמוס, הדבר ברור שלבה נפל בפתיחת בטנה ואכלו החתול.

ואף שדבר זה מושכל ראשון ואין צריך ראייה, לסתום פי הטפשים הקופצים להורות, ראה זה מצאתי **בכסף משנה** (פ"י מהלכות שחיטה ה"ט), בנותנו טעם למה לא מנה הרמב"ם ניטל הלב או נברא חסר כתב וז"ל, אבל אברים שאם ינטלו ואי אפשר לה להתקיים אפילו שעה אחת לא מנאם, **ובזהר** פרשת פנחס (ח"ג רכ"א ע"ב) בתוך השאלות ששאל ר"א מאליהו ז"ל והשיב לו דבמתיבתא דרקיעא אמרו וז"ל, כמה דשייפין לא יכלי למיקם בעלמא אפ"י רגעא חדא בלא לבא ע"ש^א. ולא שאני פוסק

(א) עיי"ש מה שסיפר "בצינא קדישא" (דהי רשבי שיומדה"ק חל בשביע הזה) מעשה שהיה אצל ר' אליעזר בן הורקנוס, שגוי אחד שאל לו ג' שאלות אודות כלל ישראל וא' מהם,

לפני שלש מאות שנה - בימי הספירה שנת תס"ט לפ"ק - אירע מעשה בק"ק האמבורג, בריבה אחת שפתחה בטן תרנגולת להוציא בני מעיה בשפת השלחן, וחתול אחד עומד למטה אצלה עומד ומצפה לאכול ממה שיפול ארצה, ואמרה הריבה שלא מצאה לב בתרנגולת, ואמה בעלת התרנגולת אמרה שמא או קרוב לודאי הושלך הלב לארץ ואכלו החתול העומד שם מוכן לאכול הנופל, והריבה אומרת אני לא השלכתי לחתול אלא (טריפה הערץ) הוא הטחול אבל הלב לא השלכתי לחתול, והתרנגולת שמנה ובריאה וטובה אין בה שום חסרון ולא רקבון בבני מעיה, ולא ניכר שום רשע מלב שנימוק או נתמסמס ולא שום שינוי בעולם בכל בני מעיה, וגם בעודנה בחיים חיותה היתה חזקה ובריאה ובכל כחה לאכול ולשתות לילך ולעוף ושלמה בכל חושיה בכל עוז ותעצומות ככל אחת מהתרנגולות הטובות והבריות, אלא שהריבה

למען דעת...

(א) כשהמחבר מביא ב' דיעות ודיעה ראשונה בסתם (בלא י"א), כוונתו לפסוק בדיעה ראשונה אף דבבית יוסף לא כתב כן (פמ"ג סי' ס"ט מ"ז סק"א, וע"ע בכללי א"ה להפמ"ג אות א').

(ב) שיטה שמקילין נגדו בהפסד מרובה זהו סימן שאין זה עיקר השיטה רק מחמירין כוונתיה באין הפסד מרובה (רעק"א ס"א, פמ"ג מ"ז סק"א, וב"ב בת"ח בהקדמה, ומש"ך סק"ד למ"ב).

(ג) כשמקילין בשביל ערב שבת זהו רק כשהוא מאוחר ואי אפשר להכין אחרת (ש"ך סק"ב בשם הב"י). וכן כשמקילים בשביל אורחים זהו רק בני תורה או בנש"ק, אבל לא בשביל עניים קבצים וגרועים (פת"ש סק"ג).

(ד) ממה שכתב הרא"ה בביאור ענין המליחה (הו"ד בפמ"ג פתיחה), משמע בבירור שהוא אינו המחבר של ספר החינוך (שם כתב בדברי הרשב"א בר פלונית'ה), וצ"ע בזה.

(עי' במבוא לס' מנחת חינוך - מוכן שמביא י"ד סתירות מדברי הרא"ה לספר החינוך וסתירה דידן לא הבוא, ועי' ש"ך סי' פ"ז סק"ב).

הלכות מתוך הזוהר אלא שהדבר מושכל ראשון והאמת עד לעצמו. ועוד כבר כ' הגאון הגדול **מהרדב"ז** (ח"ד סי' אלף קי"א) כל מקום שאין הזוהר חולק על הגמרא פסקין כוותיה, ואפי' במקום שהפוסקים חלוקים הזוהר מכריע, כל שכן כאן שאין שום חולק וחליל' למי שיש לו לב שיחלוק בדברים אלו, והחולקים בלא לב ידברו.

אמנם פסקו של החכם צבי שיצא להתיר ענין נפלא הלז עורר תמיהת כמה גדולי הדור ההוא, ויצא בקסת"ם לקראתו, בראשונה יצא **הגאון ר' משה מרוטנבורג ז"ל** (בנו של הגאון ר' מרדכי זיסקינד ז"ל בעל שו"ת **מהר"ם זיסקינד**) וערך תשובה ארוכה בנידון זה שהוא טריפה גמורה, ועל טענת החכ"צ שאי אפשר לחיות בלא לב אפילו רגע, מגיב ע"ז בחריפות "מה שתמוה בעיני ראיות אלו למה לי, הלא תינוק דלא חכים ולא טפש יודע דבר זה שאי אפשר לברי' לחיות בלא לב", וכ"ת א"כ היאך חי העוף, ע"ז כתב "דיוכל להיות שנקטן ונימוק הלב ע"י

חולה מעט מעט עד שברגע אחד קודם גמר השחיטה כלה והלך לו לגמרי" וכ"ת היאך היא שמינה ובריאיה, "דברים אלו הם דרך נשים ואין להם סמך להתיר דבר זה איסור דאורייתא, ולא מצינו חילוק בכל הפוסקים בשום טריפות השמינה היא

אתם ישראל אומרים שאתם קרבים קמא מלכא הקב"ה, וא"כ מ"ט אתם מדוכאים ביסורים כ"כ, ר' אליעזר הרים עיניו ונעשה גל של עצמות. אח"כ שאל מן שמיא ג' שאלות אלו, וע"ז השיבו תירוץ זו שכלל ישראל דומה ללב שהוא המקור לכל אברים וא"א לחיות אף רגע בלא לב וכ"י.

(ב) **המהר"ם זיסקינד** היה מקודם רב בקהלות קדושות אר"ה, ואח"כ נתמנה שם הגאון ר' **משולם זלמן מירלש דל** ואחר פטירתו עבר הרבנות לחתנו הגאון **החכם צבי**, אולם בק"ק אלטונא (א' מג' ק"ק אח"ז) היו כמה שרצו שיתמנה הגאון ר' **משה בן המהר"ם זיסקינד**, ובאו לעמק השוה ששניהם ישמשו יחד זה לחצי שנה וזה לחצי שנה, עד שפרצה מחלוקה זו, ומגודל ההבערה שיצא ללהב החליט החכ"צ ועזב הרבנות ויצא למדינת פולין (ע' באורך בס' כלילת יפי היא דף צ"ב).

אם רזה, ומהי תתי ישונה טריפות זה", אח"כ דוחה ראייתו מדברי הכסף משנה, דכוונתו לומר דכשניטל אף רגע קודם גמר השחיטה הוי נבילה ולא טריפה אבל פשוט שאסור, "והנה דבר זה אין צריך לפנים דהוא טריפה גמור והמתיר בזה הוי כאילו אומר תורתכם אמת חוץ מדבר זה באשר כבר פסקו כל הראשונים והאחרונים שניטל הלב טריפה ואין חולק בזה וכו', ואין שום צד בעולם לצדד בהיתר" עכ"ל.

חתנו של החכם צבי, **הגאון ר' ארי' לייב ז"ל** ערך מכתב שאלה בנידון לפני גדולי הדור, והשיבו זה בכה וזה בכה. מחותנו **הגאון ר' נפתלי כ"ץ ז"ל** בעל סמיכת חכמים^א השיב בפשטות להיתר, ומספר ענין נפלא שאירע לו בעת עיונו בנידון זה, כמו"כ כתב שכבר הורה בזה זקן לפני מאה שנה **הגאון המהר"ל מפראג** להתיר, וז"ל בא"ד (ת' חכ"צ סי' ע"ו):

יפה כתב האדון מכ"ת בלי פקפוק, כי הדין הזה גם כבר בא לפני ואירע השאלה זו בביתי והתרתיו, והיה כתמה בעיני ב"ב להתיר מטעם זה ואסרתי בביתי והתרתי לכל

אדם, זה המעשה היה כבר היה. אך עתה לשמח את מכ"ת אכתוב את המעשה שהיה מה שאירע לנו מדין זה כמו שאירע לרב יהודא (קידושין ע' ע"ב) כד אכריז על גברא דעבדא הוא ואיקלע רב מתנא דלא חזי ליה תליסר שנין, כה אירע לנו, ביום ה' אתמול היו יושבים שני דייני הקהלה מובהקים על איזה דין אשר זה כמשלש שנים אשר לא בא דין לפני ולא באו דיינים

(א) בן הגאון ר' שאול בן הגאון רבי ר' העשיל זצ"ל מקראקא בעל חנוכת התורה. מילא מקום חותנו בהרבנות בקהלת אשכנזים באמסטרדאם (שם נתקבל החכ"צ לרב בחורף ת"ע לפי אהרי עזוב עיר האמבורג).

(ד) בנו בכורו של החכ"צ היה **הגאון ר' יעקב עמרין דל** היעב"ץ היה חתן **הגאון ר' מרדכי כ"ץ** אב"ד פוזנא בן הגאון בעל **סמיכת חכמים** זצ"ל אב"ד פפד"מ.

מעשה שהיה...

(ללומדי הל' טריפות)

מעשה שהיה אצל רפת הפרות שחולבין משם חלב להפירמע דבש שתחת השגחת "וועד הכשרות דקהלתינו הק"י" שהמשגיח ראה על פרה אחת בהכנסתה להחליבה שדם נוטף מפיה ושאל אודותיו אל הגוי, הלה השיב שיש לה מכה בפיה שיורד משם דם ואין כאן בית מיחוש.

למעשה ציוה המשגיח להעבירו משם מחשש דמא דאתי מפומיה (המוזכר בטו"ז סי' מ"א סק"ג) **שזהו סימן לנימוק הכבד עיי"ש, ולא עברו ימים מועטים והפרה נפלה מתה ארצה.**

ויש לדון בזה אם צריכין לחוש כשרואין דם בפה שזהו סימן לנימוק הכבד, וא"כ מפני מה לא מוזכר דין זה בשו"ע ופוסקים, ומה הדין אם חלבו חלב מפרה זו.

לביתי, והם היו האלופים^ה ר' וואלף לוי ור' זוסמן דיין לומדים מופלגים, והיה לבי מר בקרבי על הוראות אלו כדי להשיב רו"מ ולא נחה דעתי, וגם זה היה דבר תמוה אצלי להתייעץ עם איזה למדן בשום הוראה בעולם לא עשיתי מעולם עד כה, ועתה שניתי את טעמי לסדר הדברים לפני אלופים דיינים בדרך

תימה על שרוצים לאסור דינים אלו, ואמרתי להם שכבר התרתי ניטל הלב, ושגם עתה אירע דבר זה להוד רום מעלתו, ושיש מפקפקים ורוצים לאסור כדרכם כדרך לומדים לעת הזאת שאינם מודים על האמות, והסכימו שני דיינים אלו עמי להתיר.

ואמר לי הדיין מצויין רבי וואלף לוי בזה הלשון "יש שלחן ערוך כתוב הדר הוא וכתוב על הגליון כמה וכמה חידושים דינים מכמה גדולים בעלי הוראה והוא מירושת אבותי, ונכתב על הגליון הדין זה

ניטל הלב להתיר בשם קדמון עפ"י מעשה שהיה". ומיד בקשתיו והלך לביתו והביא למראה עיני וראיתי שם במקומו נכתב על הגליון בזה הלשון: מעשה אירע בימי הגאון מוהר"ל מפראג שלא נמצא לב בתרנגולת, ובאתה השאלה לפני הגאון מהר"ל מפראג והתיר את התרנגולת באומרו שאי אפשר לשום בריה לחיות בלא לב אפילו רגע א', ובדאי אחר שחיטה נאבד והוא היתר גמור, עכ"ל הלכה למעשה, והוא כתב ישן נושן וכמה דינים מופלאים שנכתב בגליון ההוא, ובקראי מעשה זאת נתמלא כל הבית אורה ותעלזנה כליותי ואמרתי שישו בני מעי, אם מהספקות שלכם כך שכוונתי לדעת אבי זקני' הגאון הנ"ל אשר שימש ברוח הקודש כמפורסם^א אשר בודאי לא יצאה תקלה מתחת ידו ובפרט בעיניי אכילה^ה, ואם

(ה) בספרים הקדמונים מצוי התואר "האלוף" לגדולי תורה, וכוונתו המלומד, (וכ"כ בס' צ"ח שד"ק על ר' גרשון ע"מ עבודת השרשי, ע"כ בס' כללית יפה ח"ב דף ק"א: עוד מענין הכינוי הזה למשפחת ר' גרשון).

(ו) אביו ר' יצחק כ"ץ אבד סטעפאנוב היה בן ר' נפתלי כ"ץ בן ר' יצחק חתנו של המהר"ל מפראג זצ"ל.

(ז) ז"כ מדברי הגאון מהר"ל מפראג ידוע דבריו נאמרו ברוה"ק והיה משתמש בספר יצירה^ה (בניש, כסלו מ"ב אות כ"א).

(ח) כנראה שנקט שגם על הוראה שיוצא מצדיק יש עליו הבטחה זו שלא יצא מכשול מתחתיו, ועי' טרו"ו (ס' פ"ב סק"ד) שסובר דדוקא לצדיק עצמו יש הבטחה זו ולא על ההוראות

בנדון ההוא שלא היה שם שום הוכחות אחרות התיר הגאון הנ"ל בפשוט בלי שום חקירה ודרישה רק תלה בנאבד, ק"ו בנדון מכ"ת שהתרנגולת היתה בריאה ושמינה והחתול היה עומד ומצפה מתי יבא לידי ואקיימנו, אין כאן שום ספק להיות חוכך להחמיר והמשרתת מילתא דלא רמיא עליה.

ויפה הביא האדון מכ"ת ראייה מהזוהר, ופליאה נשגבה בעיני על האדון מכ"ת על אשר היה נבון להביא ראייה מהזוהר והוכרח לעמוד סגורים לדבריו שבמקום שאין הזוהר מחולק עם הגמרא כו', וזה לענ"ד שלא לצורך כי זה אין נקרא ראייה רק המציאות, ובדבר זה יש להביא ראייה אף מהרופאים והחושנים והטבע והמשל, וממשל השועל שהיתל בהדגים ששכח לבו בביתו והוא גילוי מילתא בעלמא^ט, והנה אין הזמן מספיק להאריך לדברים אשר המה צלולים וברורים והחולק בדברים אלו שלא לשם שמים, יהפך פניו כתנור

וכיריים, כאשר בעוונותינו הרבים בעתים הללו זה דרכם להטיל שמץ ודופי בקדשי שמים, ונוטלים כל הגדולה לעצמם בכפליים, ולא נאה לכסיל כבוד ובקרוב יהיה הדבר בלתי מתקיים, והמודה על האמת יזכה לראות נפלאות ולחדש חדושים בתורת אמת, עכ"ל הגאון בעל סמיכת חכמים.

(המשך יבא בגליון הבא אי"ה)

שמורה לאחרים, ועי' שו"ת לר' (יבמות צ"ט:): שחולק ובשרת בנין ציון (ח"א ס' ס"ב).

(ט) עוד מענין זה להביא ראייה או סמך מדברי הוזה"ק היכא שאינו נגד דברי הפוסקים עי' בשרת שאילת יעב"ץ (ס' מז) דמש"כ אביו מרן החכם צבי (ס' ל"ז) דהפוסקים מכריעים נגד המקובלים, זהו דוקא כשחולקים הפוסקים עם המקובלים, אבל כשהפוסקים עצמן מחולקים הם יכול הוזה"ק להכריע לדינא, וכן כשהפוסקים לא דברו להדיא מענין זה, וכמוש"כ כאן בתשובה.

ועי' בשרת דברי יואל (אריה ס' ג' אות ב') שהביא מרן זצ"ל את דבריו, והביא כמה ראיות לזה, ועי' בשדי חמד (ח"ט כללי הפוסקים ס' ב'). ואימרא נאה בשם הרב חתניא דל מובא בשער הכולל (ע"ה פ"א) בשם תלמידו ר' הלל מפאריש דל בנדרון זה (הובא גם בס' הסיחור שבס"ס קצות השלחן ח"ט).

ואיקלע מילתא לכתוב מאמר זה ביום ל"ג בעומר יום כתיבת ספר הוזה"ק (כמבואר במו"ח דף רפ"ז: ועי' בניש, אייר מ"ג אות ב'), אציין מה שחידש מרן רבינו זצ"ל (דברי, וישב דף רמ"ח) דמה דקיי"ל ר' יהודא ור' שמעון הלכה כר' יהודא (עירובין מ"ג), זהו דוקא מש"כ בתלמוד בשם ר' שמעון משא"כ מש"כ בספר הוזה"ק שזה כתב אחר שישב בהמעהר כל אותן השנים ונעלה בתורה פי כמה (כמבואר בשבת ל"ג:): זהו מכריע אף נגד ר' יהודא, ומביא סיוע לזה מדברי רבי (יריד ס' ס"ה) עיי"ש בדבריו הנפלאים.